

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 S. Lawrence Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

Cena lista je \$4.00

Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO, ILL., PETEK, 26. AVGUSTA (AUGUST 26), 1938

Subscription \$6.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 168

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

OVANJE NAČRTOV PROTI MEZD- NEMU ZAKONU

Podjetniki vidijo izhod v razsodbi zveznega sodišča

ZAKON STOPI V VEJAVO V OKTOBRU

Washington, 25. avg. — Zvezni zakon za minimalne mezde za delavce v industriji in meddržavne trgovine se bo pričel veljati v oktobru — to da se zgodi, da podjetniki pridno tuhotno načrtujejo, kako bi se temu zoperstavili. Zvezni zakon bo izvajal Elmer F. Anderson s pomočjo odborov, katere bodo ustanovili v vsaki industriji. On bo prišel setavljati mašinerijo za izvajanje zakona, toda, kot izve, bo imel polne roke dela s podjetniki, ki se bodo skušali izogniti postavi. Zakon poročajo, podjetniki bodo študirali odlok zveznega sodišča v Philadelphiji, ki ga je nedavno izdalo zvezno sodišče v New Jersey. V tem odloku je sodišče proglasilo, da zakon za delavce v legalističnem diakoceptstvu ni ustaven, da omenjena družba ne sme v meddržavno trgovino izvažati nima nobenih legalnih ovir za neko newyorško družbo, katero izdeluje obleko. Lastnik newyorške družbe je sin lastnika sumersvilleke družbe — omenjena družba deluje za isto podjetje. In ker sta družbi neodvisni, je sodišče odločilo, da očitava kompanija ne sme v meddržavno trgovino, kar tudi ne sinova in nista podjetnik zveznemu delavskemu zakon.

Domače vesti

Obiski
Chicago. — Theresa Speck iz St. Louisa, Mo., Charles in Agnes Jakopič, Frank Jakopič, Frances Vidrich in sin John ter William Purhart iz Leadville, Colo., so 24. avgusta obiskali gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete.

Spet avtomobilska nezgoda
Presto, Pa. — Johana Petrovič, članica društva 166 SNPJ, si je zlomila nogo pri avtomobilski nesreči. Članstvo ji želi hitrega okrevanja.

Toži svojega zapeljivca
So. Bend, Ind. — Slavka Berich ali Barič (morda Hrvat) je vložila tožbo za \$60,000 odškodnine proti Geo. F. Baskerju, footballskemu igralcu, kateremu očita v obtožnici, da jo je zapeljal v njenem 14. letu, ko je bila študentka v srednji šoli. Obtožnica se dalje glasi, da je obtoženec dal časa zlorabljal Slavko, nakar jo je z grožnjami prisilil, da se je omožila z nekim Johnom Maddenom iz Garyja, ki ga ni nikdar videla pred poroko, po poroki je pa takoj izginil. Basker je oženjen.

Calumetske vesti
Calumet, Mich. — Mrtvo so našli v postelji staro rojakinjo Mary Fretz, ki je živela sama zase. Zapuščala odrasle sinove in hčere, ki pa bivajo v Milwaukeeju. Druge podrobnosti o njej niso znane. — Jerome Schneller iz Lauriuma in Mary Stefanec sta bila poročena.

Nov grob v Chicagu
Chicago. — Dne 23. t. m. je v bolnišnici umrl 22-letni Frank Bedenčič, rojen tu. Zapuščala sestro, svaka in teto.

Francija dobila kitajski otok?

Japonski poslanik hoče izvedeti podrobnosti kupčije
Pariz, 25. avg. — Japonski poslanik v Parizu je včeraj izjavil, da je bil informiran, da je tokijski zunanji urad odredil preiskavo, ki naj bi ugotovila, ali so poročila, da je Francija dobila kitajski otok v zameno za posojilo. Ta je otok Hainan, ki leži v bližini francoske Indo-Kine. Francoski zunanji minister je zanikal poročila o sklenitvi kupčije.

Sanghaj, 25. avg. — Japonske čete so včeraj zasedle nove provincije v svojem prodiranju proti Hankovu, kjer je sedež kitajske vlade. Vest se glasi, da so Japonci pretrgali kitajsko obrambno črto pri Juicangu, mestu na desnem bregu reke Jangtse, ki je oddaljeno od Hankova okrog sto milj.

50 vodilnih unionistov izgubilo delo

San Francisco. — V tekočem boju med unijo skladiščnih delavcev CIO in podjetniki, ki je vrvel na plan serijo stavk in izporov, so podjetniki odslorili 50 vodilnih unionistov, ker niso hoteli razkladati "vročega tovara". "Zveza veletrgovcev po vsem mestu odslavlja naše vodilne člane, ker hoče provocirati generalno stavko vseh skladiščnih delavcev," je rekel Eugen Paton, predsednik unije.

ni, da bo vzele mesece ali celo nekaj let predno bodo prišle na vrsto vse industrije. Nobenega dvoma tudi ni, da bodo sodišča zatlačena s tožbami, kar vse skupaj pomeni zgraditev mogočnega in drugega vladnega aparata. Ta aparat bo imel polne roke dela v prizadevanju "nove deala" za reformiranje kapitalizma, ki noče o kakšnih reformah nič slišati in katerega je sploh nemogoče reformirati.

ANGLEŠKI TORIJI IŠČEJO NOVEGA PREMIERJA

Italijanski diktator potegnil Chamberlaina

ZAVOŽENA ZUNANJA POLITIKA

London, 25. avg. — Ministrski predsednik Neville Chamberlain je v kaši, ker je general Franco, vrhovni poveljnik španske fašistične armade, odklonil angleški načrt glede potegnitve tujih čet iz Španije. Zdjaj se širijo poročila, da so voditelji konservativne stranke na sestanku v Carltonu razpravljali o vprašanju, kdo naj bi nasledil Chamberlaina kot premierja.

Očitno je, da so vodilni toriji jezni na Chamberlaina, ker se trudi, da pridobi Italijo za načrt odpoklica tujih prostovoljcev iz Španije. Mussolini — pravi — smatra premierja za bedaka, ki ga lahko vleče za nos. Vseled tega je bil prestiz Anglije omajan. Chamberlainova zunanja politika dobiva udarce od fašističnih diktatorjev in ugled Anglije kot velesile trpi.

Da ima Chamberlain nasprotnike, ki se ne strinjajo z njegovim zunanjo politiko, v kabinetu, je pokazala konferenca voditeljev konservativne stranke, na kateri se je govorilo o potrebi reorganiziranja vlade. John Simon, finančni minister, naj bi postal načelnik vlade, Chamberlain pa naj bi šel v pokoj, ker je pokazal svojo nesposobnost kot premier. Kritiki angleške zunanje politike niso samo laboriti in liberalci, temveč tudi konservativci. Da li bo premier izlezel iz zagate, v katero je prišel zaradi zavožene zunanje politike, je dvomljivo.

Mednarodni nevmeševalni odbor je soglasno odobril načrt glede potegnitve zunanjih čet iz Španije. Španska ljudska vlada ga je odobrila v načelu, naletel pa je na odpor pri fašističnem režimu. Franco je v svojem odgovoru odprto povedal Angliji, da ne more biti govora o umiku tujih čet, dokler ne bo priznana fašistom pravo bojevnštva.

Nemški demokratje proti avtonomiji

Češka vlada naj odbije zahteve nacijev

Praga, 25. avg. — Nemci, člani demokratičnih strank v Češkoslovaški, so se izrekli proti zahtevi nacijske stranke, ki hoče avtonomijo Delegacija nemških socialnih demokratov je povedala lordu Runcimanu, načelniku angleške neuradne komisije, ki je prišla v Prago, da posreduje v sporu med sudetskimi Nemci in češko vlado, da bi avtonomija prisilila Nemce, ki niso organizirani in hočejo ohraniti demokratično vlado, na sprejetje nacijskih načel.

Istočasno je nemški demokratični in kulturni odbor, organizacija, ki ima svoj glavni stan v Brnu, apeliral na predsednika Češkoslovaške Beneša in premierja Hodžo, naj vztrajata na svojem stališču in odklonita zahteve nacijske stranke.

Delavski odbor odredil uposlitev delavcev

Washington, D. C. — Federalni delavski odbor je odredil, da mora Precision Casting Co., Fayetteville, N. Y., ponovno uposliti vse delavce, katere je vrnil na cesto zaradi unijskih aktivnosti. Odbor je tudi odločil, da mora kompanija plačati delavcem mezdo za ves čas, ko so bili brez služba.

Daladier govori o potrebi obrambe

Socialni radikalcipodprli premierja

Pariz, 25. avg. — Socialni radikalcip so včeraj objubil premierju Daladierju vso podporo v kampanji, katere namen je odprava delovnega tedna 40 ur v nekaterih francoskih industrijah. Daladier je načelnik stranke socialnih radikalcev.

Akcija je sledila, ko je premier ponovno opozoril narod, da se Nemčija pripravlja na vojno. Francija mora vsled tega ojačiti svojo obrambo, da bo pripravljena na vse eventualnosti. Na konferenci voditeljev svoje stranke, ki se je vršila za zaprtimi vrati, je Daladier dejal, da mora biti Francija močna v interesu miru, zaeno pa je apeliral na socialiste, komuniste in druge radikalcip, ki imajo večino v nižji francoski zbornici, naj kooperirajo z vlado.

Da li bo Daladier izvedel svoj program, katerega je očrtal v svojem govoru po radiu zadnje nedelje, zavis od socialistov in komunistov. Premier je dejal, da je on za odpravo štirideseturnika samo v vojnih in obrambnih industrijah, ne pa v drugih. V vojnih industrijah je zdaj uposlenih okrog 8,000,000 delavcev.

Socialistična stranka, katere vodja je Leon Blum, je že prej naznanila, da se bo odločno borila proti podaljšanju delovnega tedna, poleg tega pa bo odbijala vse napade na delavsko in socialno zakonodajo, ki je bila sprejeta, ko je bil Blum na vladnem krmilu. Isto stališče so zavzeli komunisti in druge politične grupe, ki so strnjene v ljudski fronti.

Magnatje apelirajo na ameriško vlado

Preiskava japonskega letalskega napada

Hongkong, 25. avg. — Kitajska letalska korporacija, ki je delna lastnina ameriškega koncerna Pan-American Airways, je včeraj naslovila apel ameriški vladi, naj zaščiti njena letala. Apel je posledica japonskega napada na letalo korporacije, ki so ga Japonci uničili v bližini Kantona, glavnega mesta južne Kitajske. Japonski letalci so obstreljevali letalo s strojnimi in ubili 14 kitajskih civilistov.

W. L. Bond, ameriški direktor kitajske letalske družbe, je vprašal za protekcijo pri N. T. Johnsonu, ameriškem poslaniku na Kitajskem. Bond pravi, da letalo, ki so ga Japonci razbili, ni nikdar prevažalo orožja in municije, temveč je bilo v civilni službi. To so vedeli tudi Japonci, a so ga vzlele temu napadli.

Johnson je o incidentu informiral državnega tajnika Cordelja Hulla, nakar je bila odredjena preiskava.

Ruski uradniki obsojeni v smrt

Spoznani so bili za krive zarote

Moskva, 25. avg. — Deset visokih uradnikov sovjetske republike Azerbajdžan je bilo včeraj spoznanih za krive protirevolucionarne zarote in obsojeni v smrt. Republika Azerbajdžan je v južno-zapadni Aziji. Obtožnica jim je očitala, da so se zvezali z grupo zarotnikov, članov poljedelskega komisarijata te republike. Na 8. avgusta je list Robotnik, ki izhaja v Baku, poročal, da je bilo štirinajst visokih uradnikov obtoženih zarote in podžiganje obožnega upora. Dalje so nameravali tudi umoriti

STAVKOLOMEC V SLUŽBI KONGRESNEGA ODSEKA

Lov na komuniste v delavskem gibanju

ANALIZA PREDLOŽENIH IMEN

Washington, D. C. — (FP) — S sodelovanjem agenta Railway Audit & Inspection Inc., zloglasne stavkolomske firme, kongresni odsek, ki preiskuje neameriške aktivnosti, nadaljuje lov na komuniste v delavskem gibanju. Pravkar je bilo odkrito, da je E. F. Sullivan v službi odseka kot glavni preiskovalec. Na podlagi evidence, ki je bila predložena senatnemu odseku za civilne svobodščine, je Sullivan kot agent omenjene firme pomagal tekstilnim magnatom pri razbijanju stavk na vzhodu in jugu.

Odseku, ki preiskuje neameriške aktivnosti, načeluje kongresnik Martin Dies, demokrat iz Teksasa. On je izbral Sullivana za glavnega preiskovalca na priporočilo Splošnega odbora za obrambo ustave. Sullivan se je predstavil kot poročevalec listov časopisnega magnata Franka Gannetta.

Sullivan je bil poslan potem v Californijo, da tam vodi preiskavo. Po zaključenju preiskave je objavil poročilo, da sta Hollywood in zapadna obal legli prevratnih aktivnosti in da obstoji misteriozna zveza med Harryjem Bridgesom, direktorjem Odbora za industrijsko organizacijo na zapadu, in federalnim delavskim departamentom.

Analiza imen 284 "komunističnih organizatorjev", ki so v službi odbora CIO po Sullivanovi izjavi, je pokazala dvajset duplikacij imen. Drugi, katerih imena so na listi, niso imeli nikdar nobene zveze s CIO in ne s komunistično stranko.

Lojalisti držijo obrambno črto

Fašistični napadi odbiti na vsej črti

Hendaye, Francija, 25. avg. — Poročila s fronte ob reki Ebr v južni Kataloniji pravijo, da vladne čete se vedno kontrolirajo omeje na desni strani te reke. Skupni napadi s tanki, topništvo in letali na pozicije lojalstov so bili odbiti in fašisti so se morali umakniti na vsej črti z velikimi izgubami.

Španske čete se vedno držijo utrjene pozicije vzhodno od Gandesa kakor tudi hribe na vzhodni strani Villalbe in Gandesa-More. Na fronti ob reki Tagus, 90 milj južnozapadno od Madrida, so fašisti v ofenzivi. Vest iz fašističnega vira se glasi, da so surniki okupirali Puerto de San Vicente in ozemlje v obsegu 309 štirjaških milj v zadnjih treh dneh ofenzive na tej fronti.

Kompanija kapitularala pred unijo

New York. — Po sedem mesecih trajajoči stavki se je S. W. Farber Co. podala in podpisala pogodbo z unijo United Electrical, Radio & Machine Workers. V stavki je bilo zavezovalnih čez dvesto delavcev. Pogodba doica priznanje unije kot predstavnice vseh delavcev pri kolektivnih pogajanjih, ustanovitve posebnih odborov za reševanje sporov, zvišanje mezde 10 odstotkov in skrajšanje delovnega tedna na 40 ur.

Zadnje vesti

FLINT, MICH. — Na tukajšnjem shodu avtne unije CIO, na katerem je govoril predsednik unije Homer Martin, je izbruhnil pretep med pristaši dveh frakcij in policija je morala narediti mir.

PRAGA. — Čehoslovaška vlada pripravlja nove koncesije sudetskimi Nemcem.

PARIZ. — Fašisti v San Sebastianu, Španija, so streljali na avtomobil, v katerem sta bila italijanski poslanik in njegova žena; oba sta bila ranjena.

LONDON. — Vlada južnoafriške Unije je obvestila Chamberlaina, da ne more nič obljubiti glede sodelovanja v bodoči vojni Velike Britanije.

Voditelji CIO odgovarjajo Freyju

Pravijo, da se je legal pred kongresnim odsekom

New York. — (FP) — Rdeča barva, katero je razil John P. Frey, predsednik departamenta kovinarskih unij ADF, po nekaterih voditeljih Odbora za industrijsko organizacijo, pluska nazaj. Frey je izjavil pred kongresnim odsekom, ki preiskuje neameriške aktivnosti, da na vodilnih mestih CIO je polno komunistov.

Allan S. Haywood, pokrajinski direktor CIO v New Yorku, je obdolžil Freyja, da se je nameraval legal pred odsekom. Priznal je sicer, da je nekaj komunistov v CIO, "toda nekateri izmed teh so prišli k nam iz Ameriške delavske federacije in mnogo iz Freyjeve organizacije."

Morris Muster, predsednik unije pohištvenih delavcev, ki je po Freyjevi izpovedi komunist, je odgovoril, da ni bil nikdar komunist. Ravno nasprotno je resnica, kar vsi v New Yorku vedo. Muster je bil prej podpredsednik mednarodne unije tapetnikov (ADF).

Lewis Merrill, predsednik unije United Office & Professional Workers, je tudi pobil obdolžitve, da je komunist. O Freyju je dejal, da vidi strahove v svoji domišljiji. Opozoril ga je tudi, da je bil on pred nekaj leti ekonomski svetovalec Freyjevega departamenta kovinarskih unij.

Homer Martin, predsednik unije družbenih avtnih delavcev, je zanikal trditve, da je kdaj govoril s Freyjem o komunistični nevarnosti. "Avtomobilski delavci še niso pozabili, kako grdo vlode je Frey izgral v stavkah v tovarnah korporacije General Motors in Chrysler Motor Co.," je rekel Martin. "Mi ne potrebujemo in tudi odločno odklanjamo pomoč s strani reacionarjev, kot je Frey, ki hočejo uničiti CIO in delavsko gibanje na splošno."

Več drugih voditeljev unij C. I. O., katere je Frey obdolžil, da so komunisti ali pa orodje komunistov, krtači Freyja v svojih odgovorih.

Bivši urednik razgalil fašistično propagando

New York, 25. avg. — Girolamo Valenti, načelnik protifašističnega odbora in bivši urednik italijanskega protifašističnega lista La Stampa Libera, je pred kongresnim odsekom, ki preiskuje neameriške aktivnosti, povedal, da fašistične organizacije v Ameriki vabijo mlade Italijane v italijansko armado. To se vrši pod pretežno fašistične kulturne propagande med ameriški Italijani. "Italijanske otroke jemljejo iz farnih šol in jih pošiljajo v Italijo, kjer jih potem vojaško vežbajo," je dejal Valenti. "Tam postanejo člani fašistične

OGRSKA JE VARNA PRED INVAZIJO, PRAVI HITLER

Nemčija bo ščitila integralnost ogrskega ozemlja

OJACANJE OSI RIM-BERLIN

Berlin, 25. avg. — Diktator Hitler je sinoči objubil protekcijo Ogrski, zaveznici Nemčije v svetovni vojni, na državnem banketu, katerega se je udeležilo dvesto visokih uradnikov in je bil prirejen v počast admiralu Horthyju, ogrskemu regentu. "Mi kot sosedje smo končno našli naše zgodovinske meje," je rekel Hitler.

Nemški diktator je v svojem govoru omenil tudi Italijo, prijateljico Nemčije, sodelovanje med staro avstro-ogrsko državo in Nemčijo in izrazil upanje, da bo os Rim-Berlin kmalu vključevala tudi Madžarsko. "To trdno ustanovljeno občevo, bazirano na medsebojnem zaupanju, bo v korist obeh državama, ki sta postali sosedji po zgodovinskih dogodkih (združitev Avstrije z Nemčijo) in končno našli svoje historične meje," je dejal Hitler. "Kooperacija ni samo v interesu obeh držav, temveč je tudi garancija častnega in splošnega miru."

Horthy je v svojem odgovoru Hitlerju poudarjal prijateljstvo, ki veže Ogrsko z Nemčijo in Italijo. "Izražena želja, da se mirna rekonstrukcija, ki poživlja nas in naše prijatelje, nadaljuje, je zagotovilo, da bomo uspešno izvajali načrte, katerih glavni cilj je mir, aloneč na vzajemni dobri volji in pravičnosti," je odgovoril regent. "Tesna kooperacija bo v našo korist kakor tudi ostalemu svetu."

Kakor Hitler, je tudi Horthy omenil ideale, za katere sta se Nemčija in Ogrska skupno borili kot zaveznici v svetovni vojni. Poleg regenta so se udeležili banketa ogrski premier Bela Imredi, zunanji minister Kolomon von Kanya in drugi visoki ogrski in nemški uradniki. Oba, Horthy in Hitler, sta bila v admiralskih uniformah.

Nacijsko čapasje je včeraj napadlo ameriškega zakladnika Henryja Morgenthauja. Der Angriff, uradno nacijsko glasilo, je pisal o seriji razgovorov, katere je imel ameriški zakladnik z angleškim vojnim ministrom in "mednarodnim zarotniki". Ti so bili Mandel, francoski minister za kolonije, Rothschild, Paul Reynaud in Walter Lippmann. "Dve velesile, Amerika in sovjetska Rusija, ki ju vladajo židje, bosta poginani v vojni," piše nacijski list. "S pomočjo židovskega vpliva bosta potem potisnjeni v vojno Francija in Anglija." Morgenthau je včeraj odpotoval iz Francije proti Združenim državam.

Zidje naj izstopijo iz italijanskih uradov

Cremona, Italija, 25. avg. — List Il Regime Fascista je dal zidom, ki so v državnih službah, "prijateljski nasvet, naj resignirajo." Ta list izdaja in urejuje Roberto Farinacci, član vrhovne fašističnega sveta in bivši tajnik fašistične stranke. Farinacci dalje priporoča židom, naj sledijo zgledu Maria Jone, predsednika pokrajinskega sveta korporacije v Anconi, "ki je kot dober žid in fašist upošteval želje fašističnega režima in resigniral." organizacije, nakar se vračajo v Ameriko v fašističnih uniformah." On je dalje rekel, da je vodja "kulturne fašistične propagande" profesor Mario Giani, ki ima urad v Rockefellerjevem centru v New Yorku.

Velika puntarija

DRAMSKA KRONIKA IZ L. 1573 V PETIH DEJANJIH

Bratko Kreft

Kmečki panti se pojavljajo ob koncu srednjega in v začetku novega veka kot posledica sprememb v gospodarskem ustroju. Pritisk porajajočega se mešanstva je rastei na gospodarskem polju vedno bolj. Fevdalni sistem se je začel umikati novemu gospodarskemu ustroju. Umikal se je počasi, saj je trajala borba za novi, kapitalistični gospodarski ustroj dolgo dobo od 12. stoletja do francoske revolucije; ponekod sega borba celo v 19. stoletje.

Nov način produkcije je prinesel za marsikakega fevdalca usodno denarno gospodarstvo. Denar je postal iz pomagala pri izmenjavanju blaga odločujoč činitelj, ki je dajal svojemu lastniku veljavo in moč v družbi, čeprav ga po svojem rojstvu lastnik po vseh pravih privilegijah razločno razlikoval od vseh drugih. Z njegovo pomočjo so si prvi zastopniki mešanstva utirali pot do gospodarskega in političnega vpliva v fevdalni družbi. Viteštvo, ki ni nikoli predstavljalo kdo ve kako močne in trdne gospodarske sile — njegov pomen je bil bolj vojaškega značaja, ker so bili vitezi v vojski kot konjeniki za tisto dobo tehnično najsprednejši in najnaprednejši vojščaki — je prvo začelo gospodarsko propadati. Z iznajdbo smodnika se je razvijalo topništvo, ki je imelo važno in odločilno vlogo tako pri napadih kakor pri obrambah utrjenih mest in gradov. Visoka posvetna in cerkvena gospoda si je v borbi za zastopniki denarnega gospodarstva pomagala s tem, da je pritiskala navzdol. Sprva se je vršila borba na tihem; skoraj neopaženo so počasi jemali svojim podložnikom in podrejenim prebivalcem pravico za pravico. Ko so se čutili že dovolj trdne, so nadaljevali borbo brezobzirno in odločno, pripravljani, da si za vsako ceno ohranijo svoje privilegije in svoj vodilni položaj v družbi. Na noben način se niso hoteli umakniti. Razumljivo je, da so stroške plačevali nižje stoječi razredi. Zaradi nastopajoče spremembe v produkciji je nastala gospodarska kriza. Družba se je začela deliti vedno bolj v dva tabora; v zastopnike fevdalizma, ki so imeli še vedno vso politično in državno oblast v svojih rokah, in v mešanstvo, ki se je borilo za vodstvo v gospodarstvu, istočasno pa že stremelo po razširjenju svojih političnih pravic.

Med tema dvema ostrinama se je po sili razmer nenadoma znašlo takratno kmečko ljudstvo. Mesta s priborjenimi svobodščinami so kmetu prijazno mežikala, ker so potrebovala dotok rokodelcev, pomočnikov, obrtnikov itd., vabljava so bila zaradi večje svobode, saj je ponekod v Nemčiji veljal rek: "Mestni zrak osvobaja!" Nove razmere so rodile nove potrebe. Na zunaj so se pokazale najbolj v velikem razkošju višjih krogov. Samo po sebi se razume, da so si fevdalci skušali pridobiti čim več denarja. Njihov najbolj nevarni in odvisni podložnik je bil kmet. Zato so začeli izvajati nanj pritisk v taki meri, da ni bil več človeški. Izjemali so ga in izkoriščali ter tirali na delo kakor kak stroj. Pri zaslišanju puntarskih kmetov so prišle na dan stvari, ki dokazujejo, kako prevzetno in samopasno so lahko odločali o življenju svojih podložnikov. Grof Taht (glej Kaspret: Tiranstvo graščaka Franca Taha in njegovega sina Gabrijela. (Casopsis za zgodovino in narodopisje, 6. letnik, 1.—2. snopič, Maribor 1909.) — Moj kratki uvod nikar nima namena podati podrobne in sistematične slike o kmečkih uporih drugod in pri nas; napisal sem ga zgolj zaradi boljšega in lažjega razumevanja drame. Zato je zgolj uvod in nič več. Za podrobno analizo slovenskih uporov bi bilo treba napisati knjigo, ki bi bila pač precej obširnejša kot je tale.) je na pr. prisilil svoje kmete, da so morali voziti njegove izdelke na trg in jih prodati po tisti ceni, ki jo je določil on. Če se jim to ni posrečilo, so morali razliko plačati sami, ali pa jih je pahnil v ječo. Če se mu je skazilo vino, so mu ga morali zamenjati za svoje itd. Razkošje in razsipnost sta bila taka, da je neka nemška grafica brez premisleka prodala dve vasi za svi-

leno obleko. Ostrogonaki nadškof Vrančič. (Glej Starine VII. str. 270. V omenjeni knjigi Starin je zbral Fr. Rački pod naslovom "Grajnja za poviest hrvatsko-slovenske seljačke bune god. 1573" poglavito razpoložljivo zgodovinsko gradivo o imenovanem kmečkem uporu. V Starinah VIII. je objavil še "Dopunjak gradje za poviest hrv. slov. seljačke bune god. 1573 i nekoliko izprava o hrv. poturici Franji Filipoviću") ki je raziskoval in opazoval takratne razmere, je sporočil cesarju, da ravnajo plemiči s kmeti slabše kot z vpreženo živino. Podobno je v svojem času zapisal neki Francoz, ko je dejal, da postopajo francoski plemiči slabše s svojimi francoskimi podložniki kakor Angleži s francoskimi jetniki. Pritisk z vseh strani je kmete silil v skupno borbo, ki se je vedno začela z raznimi prošnjami in poslanstvi na kralje. Ko niso zlepa dosegli zaželenih uspehov, so kmete zgrabili za orožje in se spuntali. Ker se razmere niso povsod spreminjale z enako naglico in tudi niso povsod istočasno dozorele, se pojavljajo kmečki panti v raznih državah v raznih dobah.

Prvi bolj znani kmečki panti v Evropi je nastal v Franciji. Pred tem imamo že nevarne kmečke pante v Italiji, ki je najhitreje napredovala v smeri novega razvoja. Prav tako so se že 1323. l. uprli flandrijski kmetje pod vodstvom kmeta Nikole Zannelina in obrtnika Jakoba Peyta iz Bruggeja. Upor ta trajal do 1328 l. Upornike je premagal Filip Valois pri Caselu. V bitki je padlo 9.000 upornikov. (Glej Wittvogel: Geschichte der bürgerlichen Gesellschaft, poglavje "Die Bauernkriege" od str. 123—162; Beer: Allgemeine Geschichte des Sozialismus und der sozialen Kämpfe, ki je izšla v prevodu dr. Adžije in M. Durmana v Zagrebu l. 1933; slovensko nepopolno in prikrojeno izdajo je izdala v posameznih zvezkih Cankarjeva družba. Mnogo zanimivega gradiva imata dve knjigi Rosenowa: Kulturbilder aus den Religionskämpfen des 16. und 17. Jahrhunderts. Posebnost izdaje so reprodukcije raznih slik (lesorezov itd.), karikatur in letakov iz tiste dobe.)

Francija, ki je bila v 14. stoletju v neprestanih vojnah z Anglijo, se je gospodarsko precej izčrpala. Bremana neprestanih vojak je najbolj čutilo kmečko ljudstvo, ki si je skušalo pomagati v svojih stiski s puntom l. 1358. Panti je dobil ime "Jacquerie" — po Jakobu, ker so takrat šaljivo nazivali kmete za "Jakce". V državi je vladal velik nered. Posamezni plemiči so plenili po deželi in si nasilno prilastili še tisto, kar je od vojne z Angleži ostalo. Roparsko viteštvo je cvetelo. Kmečko življenje ni bilo vredno počenega groša. Tudi mešanstvu se ni godilo dobro. Zato se je upor začel najprej med pariškimi trgovci in obrtniki, ki so pod vodstvom Etiennea Marcela prisilili prestolonaslednika, da je izdal odlok, s katerim je prenesel vladno oblast s krone na stanovce. Ostalo pa je vse samo na papirju. Istočasno so se pojavili nemiri med kmeti v provinci in maja meseca je izbruhnil kmečki upor pri Compiegnu, ki se je naglo razširil v severni pokrajini med Parizom in Amiensom. Mešanstvo je sicer simpatiziralo s kmečkimi uporniki, toda da bi jim kdo ve kako pomagal v borbi s fevdalizmom, ne moremo trditi.

Istočasno se je namreč bala zase, ker so se revnejši mestni sloji priključili upornikom in tako ogrozili tudi interese bogatih mešanov. Francoski kmečki panti nosi že vse znake poznejših panti: kmete grede v borbo s kraljevo zastavo, trdno verujejo, da jim bo kralj pomagal do pravice in svobode. Prav tako verujejo v božjo pomoč, kakor vsi poznejši kmečki puntarji. Vse to jim ni nič pomagalo. Kralj je bil ravno takrat jetnik angleške vojske, domači plemiči pa so strnjeni navalili na upornike, ki jih je vodil Guillaume Calle. Brez pomislekov so plemiči poklicali na pomoč celo svoje sovražnike Angleže, da z njih pomočjo potolčejo svoje kmečke rojake.

(Dalje prihodnjik.)

spoznal, ali jih je poslala mlekarica, šivilja ali modistka, ki hoče praznovati obletnico neplačnega računa.

Alice (užaljeno): Ali misliš, da mi kdo drugi ne more poslati cvetlice?

Ravnatelj Bergmann: Mogoče premogar, ha, ha, ha! Ni dogovoril, kajti vstopila je služkinja in sopeč prinesla ogromno košaro polno rumenih vrtnic. Ravnatelj Bergmann ostrmi. (Potlej proti služkinji): Lahko greste. (Služkinja odide.)

Ravnatelj Bergmann (skoraj surovo): Kdo ti je poslal te cvetlice?

Alice: Ne vem. Sicer pa, ali ni zraven posetnice? (Bere na glas): Mojemu plavalasemu srčku!

Ravnatelj Bergmann (ko da bi ga gad pičil. Potem zarjove): Od koga so te cvetlice?

Alice: Poznavalec ljudi si vendar ti, ne jaz!

Ravnatelj Bergmann: Za to pa res ni treba biti poznavalec ljudi. To vsak osel takoj vidi. Celozakonski mož to vidi. Cvetlice ti je poslal neki ljubimec.

Alice (ogorčeno): Gustav!

Ravnatelj Bergmann: Lepe stvari se gode! Ali se zato že dvanajst let ubijam? Ali zato garam od zore do mraka? Ali zato delam nadure? Jaz, ravnatelj! Ali mi zato ni bila nobena žrtev prevelika? Da moram kaj takšnega doživeti!

Alice: Včasih bi se moral pač tudi zame kaj pozanimati!

Ravnatelj Bergmann: Z drugimi besedami: zanemarjal sem te. S takšnimi obtožbami so dedno obremenjene vse žene... Zakaj neki sem toliko delal? Samo zato, da bi ti ustvaril lepo življenje. Ti si pa meni nič tebi nič izbereš drugega!

Alice: Za takšno me torej imaaš?

Ravnatelj Bergmann: Seveda! Saj so te cvetlice najboljši dokaz za to!

Alice: Če si že tako podel, da me česa takšnega dolžiš, ti bom povedala po pravici: Da, varala sem te! Včeraj! Predvčerajšnjim! Vsak dan! Povedala ti bom tudi, kdo mi je poslal cvetlice. Že dve leti imam lju...

Služkinja (vstopi): Oprostite, milostljiva!

Alice: Kaj se je zgodilo?

Služkinja: Sluga, ki je prinesel cvetlice, je spet tu.

Ravnatelj Bergmann: Kaj bi rad? Kaj je pa spet prinesel?

Služkinja (skoraj veselo): Cvetlice niso za nas, milostljiva.

Alice (hladnokrvno): Dobro.

Ravnatelj Bergmann: Odesnite cvetlice! (Služkinja odide s cveticami. Tišina. Ravnatelj Bergmann jame spet vrtni na aparatu.)

Alice (se zasmjeje).

Ravnatelj Bergmann: Zakaj se smejaš, Alice?

Alice: Smejem se možki nečimrnosti. Samo zato, da bi ti dokazala, da me drugi ljudje obožujejo, torej iz gole nečimrnosti sem te nalagala z ljubimcem. (Mož jo vprašujoče pogleda.) Ali si pa mar misliš, da je vse to res? O, Gustav!

Ravnatelj Bergmann (nekam negotovo): Vsekako tega ne bi bil zaslužil.

Alice: Tako srečen zakon, kakor je najin! Nikdar nobenih preprirov. Zmerom sama ljubezem in zvestoba.

Ravnatelj Bergmann (ganjeno): Da, tako je, srček moj, in tako naj tudi ostane.

Alice: Zdaj grem spat, ljubček. Lahko noč. (Poljubi ga na čelo in odide.)

Ravnatelj Bergmann (Sam).

SPEAKING OF SAFETY

Parizani odhajajo na počitnice

Kamniške planine, avgusta 1938.

Po obisku angleškega kralja v francoski prestolnici so začeli Parizani drug za drugim odhajati na deželo, na morje, v Alpe, na solnce. Pa ne mislite, da v kako drugo državo. Francoz ostane v svoji deželi, ker ima doma vsega, kar mu srce poželi in ker je zaljubljen — upravičeno — v svojo Francijo.

V kavarni, kjer sem navadno izpil svoj "Schlaftrunk" (Bradačev slovar piše, da se pravi temu v našem jeziku uspavalni popivek), rečem gospodarju: "Parizani odhajajo, da napravijo prostor Angležem." — "Dobro ste povedali."

Na počitnice ne odhajajo več samo gospoda in uradništvo, temveč tudi delavstvo, odkar je Blumova vlada izdala zakon o plačanem dopustu. Prve dni avgusta je samo kovinarjev iz pariškega rajona odšlo na dopust kakih dvesto tisoč, kakor sodijo tukajšnji časopisi. Čez štirinajst dni pridejo drugi na vrsto.

Kolodvori in vlaki v vse smeri so prenapolnjeni. Severni, vzhodni kolodvor, na Montparnassu. Na lyonskem kolodvoru, kjer sem se tudi jaz končno vkrcal v voz, ki pelje do Carigrada, je mnogo ljudi iz severne Afrike. Jutri bodo v Marseillu, potem pa s parnikom v dežele onstran Stredozemskega morja, v Alžiru, Tuniz.

"Zdaj imamo štirinajst dni Plane k telefonu in poišče neko številko): Tam cvetličarna Flora? ... Tu ravnatelj Bergmann! Take površnosti še svoj živ dan ne pomnim! Če se še kdaj pripeti, da boste poslali rože pošiljalcu namesto naslovljencu, ne kupim nikdar več pri vas! ... Skandal! ... Lahko noč!"

zaslužnega dopusta. Štirinajst dni prave svobode brez budilke zjutraj... Jaz vem za potok s krasnimi postrvmi — lov na ribe je v Franciji prost in morda tudi zato ena najljubših zabav francoskega delavca v prostem času. — Ne morete si misliti široke Seine brez delavcev, ki ob bregu ali v čolnu ali na mostu potrpežljivo čakajo, kdaj se jim bo neprevladna riba vjela na trnek. In tako tudi ob dopustu misli francoski delavec na potok z ribami in raki.

Zakaj ne bi ob tem splošnem preseljevanju Parizanov zapustil njihove mogočne, lepe me-

tropole še jaz, ko pritiska na me samo vročina, temveč žep?

Vlak drvi proti jugu... kmalu smo v drugih krajih. Domodossoli je treba od francoske časopise... Oddnil sem se, ko je vlak odpeiz Postojne.

Zdaj vam pišem s Kamniških planin. V svoji glavi urejute vse in spomine na svobodnifrancosko ljudstvo, na tolikopih srečanj in dogodkov. Zhvalezen Ti bom, sodrug uranik, če boš dovolil še kaj storiti Franciji, ker marsikaj še hotel povedati, saj ti v postajajo še močnejši, ko primerjam z nasprotji.

Moderna mladina
Učiteljica vpraša - Petre: "Nastej mi imena nekaterih zvezd!"
Petreček: "Nogometnih filmskih?"

Tudi brez njega gre
"Ali imate v vaši vasi zdenika?"
"Nimamo ga."
"Kaj pa storite, ako kdo med vaščanov zbolijo?"
"Nič. Prišli smo do spornjaja, da bolnik lahko umre brez zdravnika."

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta za prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine ki eni naročnik. List Prosveta stane za vsa enaka, za člani ali nečlane \$1.50 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.50 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroška, reči, da je list predrag za člane S.N.P.J. List Prosveta je vaša lastnina, li gotovo je v vaši družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Če listu Prosveta je:

Za Zdrul. države in Kanada \$6.00	Za Cloro in Chicago je..... \$7.50
1 tednik in..... 4.50	1 tednik in..... 4.50
2 tednika in..... 8.00	2 tednika in..... 8.00
3 tednika in..... 12.00	3 tednika in..... 12.00
4 tednika in..... 16.00	4 tednika in..... 16.00
5 tednikov in..... nič	5 tednikov in..... 20.00
Za Evropo je..... \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Menor Order v planu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Poljamilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zabilhal sam svoj list tednik, boče moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročen na dnevnik Prosveto, to tako naznaniti upravništvu lista in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo snižati datum za to vsoto naročnika.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsote \$.....

1) Ime..... Čl. družna št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripilajte k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2)..... Čl. družna št.....

3)..... Čl. družna št.....

4)..... Čl. družna št.....

5)..... Čl. družna št.....

Mesto..... Država.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Rumene vrtnice

(Elegantni salon ravnatelja Gustava Bergmanna. Gospod in njegova gospa sedita po večerji v prijetnem kramljanju pri radiu. Gospodu ravnatelju se je posrečilo ujeti poskočen jazz in zdaj požvižgava ob njegovih zvokih in dirigira.)

Alice: Ali ne misliš iti še no-coj na potovanje?

Ravnatelj Bergmann: Ne. Kar doma bom ostal. Saj je še najlepše doma ob takem mirnem večeru. Najrajši sem še s teboj, ko me nihče ne moti z neprijetnimi obiski.

Služkinja (vstopi, v veliki zadregi): "Milostljiva!?"

Alice: Kaj je?

Služkinja: Prišel je neki služabnik in je nekaj oddal.

Ravnatelj Bergmann: Zame?

Služkinja: Ne, za milostljivo.

Alice: Kaj je oddal?

Služkinja (v zadregi): Cvetlice!

pljivo): Alice, kdo ti pošilja cvetlice?

Alice (vzvišeno): Nimam pojma.

Ravnatelj Bergmann (služkinji): Prinesite cvetlice sem!

(Služkinja odide.) Takoj se bo vse pojasnilo.

Alice: Ali si detektiv?

Ravnatelj Bergmann: Ne, a poznavalec ljudi. Iz vrste cvetlic in iz velikosti šopka bom koj

Vhod v tunel pri jezu Grand Coulee, ki ga federalna vlada gradi v državi Washington.

SPOMIN NA STARO DOMOVINO

"NAŠI KRAJI"

ZBIRKA 87 SLIK iz vseh krajev Slovenije. V finem bakrotisku na dobrem papirju, v velikosti 5x7 1/2 inčev

Ta krasna zbirka, vas stane samo \$1

SPADA V VSAKI SLOVENSKI DOM

Največja zaloga slovenskih knjig v Ameriki!

V knjigarni "Glas Naroda" lahko dobite vsakovrstne slovenske knjige naših priznanih pisateljev: Cankarja, Tavčarja, Jurčiča, Preglja, Kmetova, Milčinskega, itd. V zalogi imamo prevode del svetovnoznanih mojstrov Gospodarske, gospodinske in poučne knjige... Igre, pesmi, zemljevide.

Ljubitelji lepe knjige naj pišejo po cenik knjig, ki jih imamo v zalogi.

GLAS NARODA (Dep. N.) 216 W. 13th Street, New York